

A fiatalok és József Attila – 2005

12 éves voltam, mikor először olvastam verseit. Azóta pedig szinte naponta előveszem, újraolvasom őket.

Elröpült az idő. Furcsa így visszagondolni, hogy ez a szakasza életemnek már ötéves. Még érdekesebb, hogy az eltelt öt év alatt egyszer se gondolkodtam rajta, mit is jelentenek nekem ezek a versek.

Átfogóan most is, egy hónapos fejtörés után is nehéz meghatározni. József Attila egyszerűen része az életemnek. Ha nagyon rossz a kedvem, felvidít, ha pedig túlzottan elrugaszkom a földtől boldogságomban, észhez térít.

Emlékszem, sok tanárom mondta, hagyjam József Attilát, úgyse fogom rendszeren megérteni, olvassak inkább valami könnyebbet. És én nem értettem, miért mondják, hogy a versei felfoghatatlanok, hisz nekem sosem volt velük problémám. Nekem mindig normális volt, hogy értettem.

József Attilának megvan a saját stílusa. A legtöbbször nyugodtan áramló vers utolsó mondata valahogy más. Más mint a többi. Sokszor nem is rímel. Súlyos mondat. Egy pont a gondolat végén.

József Attila különleges ember lehetett. Sajnálom, hogy sohase lesz alkalmam beszélni vele. Minden verse, mintha hozzám íródott volna. Tisztelem benne, hogy ő nem üzengetett folyton, nem akart oktatni. Csak leírta gondolait, az élete egyes mozzanatait.

Senki sem tudja úgy közel hozni az öröm érzését, olyan tökéletesen meghatározni a szerelmet, mint ő. Legalábbis számomra.

„Itt ékes, hímes szőnyegek,
Ott északon a bús hegyek,
Hol nem gondolnék rá soha –
De arra nem megyek...”

(Tavaszi ének)

Ez volt az első, amit olvastam. Azóta se találtam szebb megfogalmazását az oknak, amiért nem tudjuk elfelejteni a kedvest. A verset Mártának írta. Önzés egy picit: én is Márta vagyok...

Boldog lehetett, de mégse igazán – Márta távol volt. Nagyon jól tudom, milyen gyötrődést élhetett át. Mikor az ember agyában ötpercenként más érzések kergetöznek. Nem tudja eldönteni, boldog-e, vagy a legszomorúbb a világon.

Nekem ilyenkor az utolsó gondolatom: boldog vagyok, hogy megismerhettem a szerelmet.

*Juhász Márta
17 éves (Pozsony)*

Mit jelent József Attila maga, kérdezhetném magamtól. József Attila nem csupán egy hétköznapi költő volt, hanem valami egészen más, különleges egyéniség. Verseiben megírt mindent, mindent mi kínozza vagy boldoggá tette. Talán ezért oly közkedvelt, hisz mindenki megtalálja *azt* a verset, mely tökéletesen beleillik saját életébe. Hasonlóképp van ez velem is. Ahányszor olvasok egy verset, nem kezdem el rögtön elemezni, vagy azon gondolkodni, vajon mit is akart üzeni ezzel a költő... Ehelyett inkább megpróbálom beleélni magam, s némiképp rávetíteni saját életemre. Talán ezért érzem azt versei olvasásakor, mintha a magam élete lenne leírva, pontról pontra. Egészen különleges érzés fog el nem egy verse olvasásakor. Néha, nehezebb napokon, előveszem a József Attila-kötetet, s beleolvasok. S ha nem is mindig ad megoldást a gondjaimra, nem érzem magam annyira egyedül, s ezáltal nyugodt fejjel s higgadtan tudom megoldani a különféle problémákat, akár az iskolában, akár az életben. Tulajdonképpen nem is az a lényeg, mit szeretett volna a költő kifejezni, mint inkább az, mit jelent nekünk az a néhány sor, gondolat. Sokszor egy-egy sor, szókapcsolat el tud varázsolni, akármily egyszerű is legyen az. József Attila verseinek értelmezése millióféle lehet, hisz minden vers mást jelent egy-egy embernek.

Ahogy olvasom egy-egy versét, szinte látom magam előtt az örömet, fájdalmat, szenvedést. Néha-néha oly erővel ragadnak magukkal a sorok, hogy saját magam is vágyódom írni.

*Kalmár Gergely
16 éves (Zenta)*

A költő, akihez a legtöbb verset írták más magyar költők, irodalmunk egyik legfényesebben ragyogó csillaga és egyben legtragikusabb sorsú költője.

A költő, akit szeretettel emlegetünk ma is, mert ő a miénk, a szívünkben él: ő, aki életében senkinek sem kellett, aki senkié sem volt – kitesztotta a világ, ember, szerelem, család. Az egyetemes magány, a nincs, a hiány költője volna József Attila? Vagy igenis a Van költője? Hisz oly sok minden adatott meg neki, ami sok más gazdag embernek soha, s ez: a lelki gazdagság. Érzékenysége a világra, az emberekre segítette a szép dolgok még szebben való megélésében, de az érem másik oldalát tekintve, a rosszat még nehezebben tudta elviselni.

József Attila maga az ártatlanság, a fehér bárány képében megjelenő szelídség-szimbólum, a bárány, aki elveszett a nagyvilágban és most bolyong, hogy meglelje nyáját, és egyben önmagát is. A gyermekded arc, a hatalmas szemek nem árulják el mély fájdalmát, mely szíve mélyén lakozik: melyet a kiábrándultság, a megnemértettség, a magány és a szeretethiány keltett benne. De nem csak életében nem értették meg, a mai napig rejtély számunkra: maga a titok, akit meg kell fejteni, és ez nem mindig sikerül, hisz ha egy új ajtót kinyitunk, még számtalan ismeretlen kapu tárul elénk. Sokan igyekeznek megfejteni őt és műveit, de talán örök titok kell, hogy maradjon számunkra. Egy-egy vers üzenete mindenkihez máshogy jut el, de az a fontos, hogy át tudjuk élni az érzést, amit az alkotó is átélt a mű írása közben, hogy megfeledezzünk a külvilágról és egyben magunkról is.

A József Attila-versek szavalása közben – mintha magamat is elemezném – a költővel szárnyalok a csodák világába, vagy éppen a bánat szigetére, a lényeg, hogy megragad a varázs. Egyszer a szegény, durcás kisfiú képe, máskor a meglett férfiú jelenik meg szemem előtt. A bűn nélküli bűnös, akinek akkor is van bűne, ha nincs.

Miskei Edina
18 éves (Zenta)

Hogy mit üzen nekem József Attila? Nem tudom pontosan leírni, de azt tudom, hogy nem ugyanazt, mint akár 10–15 év múlva.

József Attila verseit nem könnyű feldolgozni, de el lehet gondolkozni, sőt el is kell gondolkozni a műveiről és arról, hogy mit akar üzeni, és miért írta azokat.

József Attila költészetét nem a vidámság, a humor jellemzi; ő a valóságot, az életet, az élet értelmét és nehézségeit írja le:

„Te jól tudod, a költő sose lódít:
az igazat mondd, ne csak a valódit,
a fényt, amelytől világlik agyunk,
hisz egymás nélkül sötétben vagyunk.”

(Thomas Mann üdvözlése)

Igen, egymás nélkül sötétben vagyunk, és ha nem lennénk egymásnak, akkor nagyon rossz és szomorú életünk lenne! József Attila az *Egyedül* című versében reflektál arra, hogy miért nem jó magányosnak lenni és arra, hogy keresni kell a társat az emberekben. [...]

Nem csak embertársainkat, hanem Istent is tisztelni és szeretni kell. József Attila a *Lázadó Krisztus* című versében közvetlen, baráti hangnemben szól Istenhez. Tudja, hogy hatalmas, de azt is tudja, hogy nem hibátlan. Istent lehet kérni, bár semmit sem ad ingyen. Mindenért, amit kérünk tenni kell! A *Csendes estéli zsoltár* című versében pedig fohászkodik Istenhez, nem kérve egyebet, csak hogy ajándékozza meg csekélyke magával őt! Mi mindig csak kérünk Istentől – ő meg is adja, amit kérünk –, csak sokszor elfelejtjük megköszönni Isten ajándékát: „Mert mást se tudunk, csak könyörögni, meg alázkodni, meg kérni.” (*Csendes estéli zsoltár*) A hitünket pedig szét kell osztani az embertársaink között:

„Az én hitem a földnek melegsége
És miként a föld szétosztja melegét
Gyenge füveknek, rengeteg erdőknek egyaránt,
Az én hitemet úgy osztom szét közöttetek.”

(Tanítások)

[...]

Ezenkívül nagyon fontos a haza szeretete és az, hogy büszkék legyünk arra, hogy magyarok vagyunk; még akkor is, ha sokszor megvetnek érte:

„S mégis, magyarnak számkivetve,
lelkem sikoltva megriad –
édes Hazám, fogadj szívedbe,
hadd legyek hűséges fiad!”

(*Hazám*)

Mindenkit a saját anyanyelvén, a saját hazájában ismernek el igazán, csak itt tudják hibátlanul leírni a nevedet! „Adj magyarságot a magyarnak.” Számomra Magyarország nem az, ami a térképen jelölve van! Ehhez a Magyarországhoz hozzátartozik még Erdély, a Vajdaság és a Felvidék is. Bár a mesterséges határok elég nagy gátak, de le kell tudnunk győzni a lelkünkben ezeket a gátakat! Sajnos mára már csak lélekben lehetünk együtt, de kell, hogy legalább így eggyé legyen a magyarság!

József Attila nagyon fontos üzenete számomra, hogy nem szabad veszni hagyni a gyerekkori álmainkat. Ha nem valósítjuk meg őket akkor, amikor van rá lehetőségünk, később majd máshogy látjuk a világot, más célokat állítunk magunk elé, és fájni fog a szívünk, hogy nem használtuk ki a megfelelő alkalmat álmaink megvalósítására.

Alt Petronella
17 éves (Salgótarján)

Mit üzen nekem József Attila? Ezen még soha nem gondolkodtam. József Attilát nem ismerem; egyrészt, mert egy alig 17 éves ember számára valószínűleg nem is ismerhető (hiszen nem jelenthet mély tudást néhány vers felszínes ismerete), másrészt én hatosztályos iskolarendszerben tanuló, ahol hetedik–nyolcadik osztályban nem tanítanak 20. századi magyar irodalmat. Így még olyan szinten sem tudom József Attilát, mint ahogy egy nyolcadik osztályt végzett tanulónak hivatalból tudnia kell. Ezzel szemben már óvodás koromban is a József Attila Művelődési Központba jártam bábszínházba. Ugyanekkor a József Attila úton lévő zeneiskolába mentem hegedűórára. Anyák napján József Attila *Mama* című versét szavaltuk az iskola első osztályában, és otthon a polcon ott volt a József Attila-kötet, amelynek borítójáról egy fénykép is nézett rám. Így hát – ha visszagondolok – valamilyen szinten a költő része volt az életemnek, mégsem tudtam róla semmit.

Az első nagy találkozásom József Attilával idén júniusban volt – Hobo önálló előadóestjén, ahol a művész József Attila-verseket mondott. Bevallom, nem a költő, hanem az előadóművész vonzott, az ő kedvéért vettem jegyet. Így mondhatom, hogy Hobo segítségével ismertem meg József Attilát. [...]

A hallott versek közül talán a legnehezebb volt megérteni *A hetedik* címűt. A mű egyaránt szól a költőhöz és az olvasóhoz, mint általában az önmegszólító versek. Az emberi lét egyik nagy kérdésével foglalkozik: mivégre vagyunk a földön, hogyan találhatjuk meg önmagunkat. A címben és a költeményben refrénként

visszatérő hetes szám misztikus. Bizonyos szövegkörnyezetben szerencseszám, de én nem hiszem, hogy jelen esetben erre kellene gondolnunk. Inkább arra, hogy a teremtésben a hetedik a kiteljesedés, a befejezettség, az ünnep napja. A vers maga az emberi életútról szól. Ennek az útnak a legfontosabb eseményeit, állomásait írja meg: a születést, a küzdelmet, a szerelmet, a hivatást és a halált. Ezek az állomások szükségesek ahhoz, hogy végül megtaláljuk önmagunkat. Az élet szinte minden helyzetének megoldására sokféle variációt kipróbálunk, sokféle „szerepbe” bújunk. Keressük azt a lehetőséget, „kaput”, amely a legkönnyebben vezet a célhoz. Végül eljutunk ahhoz a változathoz, ami végig ott volt az orrunk előtt, csak nem vettük észre. Ahhoz, hogy őszinték legyünk, és úgy oldjuk meg a problémát, ahogy mi tennénk, és ne úgy, ahogy mások. A kipróbált szerepek sokszor ellentétesek, hiszen nehéz eldönteni, hogy melyik oldalra is tartozunk pontosan: „hétszer szüljön meg az anyád!... / egyszer kongó kolostorban, / egyszer disznók közt az ólban.”; „Egy, ki szivet ad szaváért, / egy, ki megfizet magáért...”. Azt gondolom, ez a vers valami olyasmire taníthat, hogy megnyugvást csak akkor találhat az ember, ha mindig önmagát adja. „A hetedik te magad légy.”

Kapi Zsófia
17 éves (Salgótarján)

Istenes versei olvasása során eszembe jutott, hogy néhány évvel ezelőtt bennem is felmerültek olyan gondolatok, melyek Isten léteire keresték a választ. Már oly sokszor fény derült arra életünkben, hogy az utolsó reményünk a hitbe való kapaszkodás. Kérnünk kell Istentől, hogy ebben az egyre romló világban tisztán láthassunk, ahogy József Attila is tette a *Nem emel föl* című versében. [...]

A *Kései sirató* és a *Kész a leltár* című versei azt üzenik, hogy a szellemi és testi nyomor, a gépiesedés és a megzavart érzelmek együtt jelzik a vigasztalan világ helyzetét. Mit tehetünk világunk előrehaladása érdekében? Ez a kérdés több milliárdnyi emberben felmerül napjainkban. Álljunk ki nyíltan a társadalmi igazság mellett, tanúsítsunk együttérzést a közösség sorsával, küzdelmével, tiltakozzunk a külső-belső borzalmak ellen, ahogy azt ő is tette.

Ha még mindig élne, biztatná és ösztönözné az embereket arra, hogy becsületesen dolgozzanak még ebben a „farkas-világban” is, hiszen ő már megfogalmazta emberi létünk lényegét: „...dolgozni csak pontosan, szépen, / ahogy a csillag megy az égen, / úgy érdemes” sorokban. Legyen mottónk *Ars poeticájának* néhány sora, melyet ő bátran megfogalmazott: „Ehess, ihass, ölelhess, alhass! / A mindenséggel mérd magad! / Sziszegve se szolgállok aljas, / nyomorító hatalmakat.”

A „Jogállamban a pénz a fegyver” vagy a „Bankó a bombarobbanás / s mint fil-lér, száll szét a szilánkja” sorok elolvasása után arra a megállapításra jutottam, hogy most is a pénz az egyik okozója a világ és az emberiség rohamos romlásának. Vajon ki merne az igazsággal szembeszállni?

1928 őszén, Vágó Mártához írott levelében ekként vall a költő: „a napi politika aljas, sőt minden politika, az viszi csődbe minduntalan az emberiséget...” Az imént elhangzott nyers és lényegretörő idézet napjainkra is vonatkoztatható. Vannak

helyzetek, amikor szükség van bizonyos nyerseségre, esetleg szókimondó durvaságra, mert sokszor csak így tudjuk kifejezésre juttatni a körülöttünk lezajló problémákat és gonosz tevékenységeket.

Nyitottságát pozitívumként könyvelhetjük el, mert az európai népekkel való jó kapcsolatban bízott, az öreg kontinens egységében gondolkodott. Büszkén hirdette nemzeti hovatartozását: „Magyar vagyok, de európai. / Párizs, szeress, én földemet hozom / És csókjaidat néki viszem el”.

Már az 1930-as években figyelmeztetett a nemzeti összefogásra, melyet főként nemzetünk fejlődése érdekében véghez kellene vinnünk. Milyen megkönnyebbülés fogna el minket, ha egy megbízható magyar társunk segítségét bármikor gyanakvás nélkül elfogadhatnánk! Miért éljünk egyedül és félelemben a külön kis világunkban, ha élhetnénk közösségben magyar társainkkal?! [...]

Létösszegző verseinek az üzenete számomra az, hogy olykor rá kell kérdezni életünk értelmére, kutatni tragikus sorsunk okait, fel kell tárni múltunkat. A tudatalatti megértése fontos a személyiség megértéséhez. Mindent fel kell deríteni és tisztázni magányunkban, ahogy ezt költőnk is tette. Minden nagy és lelkiismeretes magunkbamerülésünknek megújulásra kell vezetnie. Ez a megújulás csak egyfelé vihet: vissza a világba. Vajon lehet-e találójában megfogalmazni emberi létünk lényegét, mint a „Hiába fűrösztöd önmagadban, / Csak másban moshatod meg arcodat” sorokban? Sokszor nehéz kimondani az igazságot, és számtalanszor futamodunk meg a problémák elől, önáltató felmentést találva rájuk. Az ő példáját kellene követnünk, hiszen ő tudott, képes volt őszinte lenni még a számunkra legkilátástalanabb helyzetekben is. A legszemélyesebb fájdalomunk mögött olykor a társadalom szörnyűségei érződnek. „Ím itt a szenvedés belül, / ám ott kívül a magyarázat” – írja az *Eszméletben*. Sugallja, hogy a felnőtté válást tekintsük értéknek, gyakoroljuk az ember önmaga sorsával való, illúzióktól és önccsalástól mentes szembenézését.

Létösszegző módszere ösztönözhetné az embereket arra, hogy néha gondolkodjanak el múltjukon, vonják le a pozitív és negatív tanulságokat, és azt fordítsák saját szellemi fejlődésük javára. [...]

Íme, hát megleltem hazámat című költeménye a közösségbe való hit reményében oldódik fel. József Attila szavaival élve: Még van remény! Az *Elégia* című vers egy olyan mondattal zárul, amit minden magyar embernek kellene ismételtetnie még halála óráján is:

„Ez a hazám”.

Pálfalvi Ivett
17 éves (Salgótarján)

Egy kort, egy rendszert kétféle ábrázolásból ismerhetünk meg hitelesen: annak szemszögéből, aki hasznot húzott belőle, és azéből, aki az áldozata volt. József Attila majdnem tökéletes képet ad a második perspektívából: azáltal, hogy szinte minden gondolatát kifejezi anyjáról, az őt körülvevő társadalomról és emberekről, élő képet ad az akkori világról. Beleélhetjük magunkat egy olyan személy elméjébe, akit örültté tettek az életkörülmények. Talán néha nem értjük, mire gondol, betegesnek, kuszának tartjuk. József Attilát megítélni azért nehéz, mert leginkább az érti meg, aki tudja: a nélkülözés, az elhanyagolás és a megvetés mindenkit képes hideggé, gonosszá tenni, eltölteni minden ellen irányuló gyűlölettel. József Attila bárhol is igyekezett kiélni a szeretet iránti természetes vágyát, visszautasításra vagy közömbösségre talált. Ezért engedett utat a tagadásnak, a haragnak. Mert mindenben, amitől megértést várt, csalódott: az emberekben, a hozzá közel állókban, Istenben.

Mégis, mindennek ellenére maradt benne valami gyengéd szeretet, mely szerelmes verseiben jelenik meg félénken, már-már szégyenlősen – bár érezhetően József Attilára jellemző konoksággal, szilárdsággal és „csakazértis” akaratossággal. Ez a szeretet pedig azért fogja meg igazán az embert, mert úgy emelkedik ki a komor képek közül, mint valami ritka növény a száraz gazból. És a két érzelem – a szeretet és a gyűlölet – elválaszthatatlan József Attilánál, egymásból nő ki, verseng, egymásba fonódik. Mert egy olyan érzékeny elmében, mint az övé volt, valóban csak egy hajszálnyi határ áll közöttük. Egy rossz pillantás, egy félreértelmezett szó, egy rövid, talán akaratlan nélkülözés – és a gyengéd érzelemből viharos ellenszenv lesz. Nehéz megérteni, mert a legtöbb ember, ha küszködik is szeretetszomjjal, szégyelli azt kimutatni. Néha nehéz teher lehet azok nyakán, akikhez ragaszkodunk. József Attilának csak az kellett, ami mindenkinek közülünk: egy ember, akit korlátok nélkül szerethet, aki kényezteteti és akit kényeztetethet. Büntetlenül.

*Gubo Gabriella
17 éves (Pozsony)*

„Aki a vad valóság előtt akar menekülni, az ne olvassa el József Attila verseit” – írta Bálint György. Én is egyre inkább úgy vélem, hogy József Attila költészete segít feltárni a rosszat a világban.

Sok ember van, aki úgy érzi, nincs helye ezen a világon, szerintem a költő nekik is reményt ad. Azért, mert aki ismeri az ő életét, hányattatott sorsát, szenvedéseit, az tudja, hogy van kiút. József Attilának ráadásul úgy kellett elviselnie a megpróbáltatásokat, hogy tudta, sosem válhat igazi költőóriássá. Hiába volt zseni, az akkori viszonyok nem tették lehetővé, hogy vezére legyen a költőtársadalomnak. Számomra példaértékű az a tenni akarás és az a szándék, hogy megmutassa a szomorúságot.

Szinte soha nem méltatták annyira, amennyire megérdemelte volna. „A költőt nem az élete, hanem a művei alapján ítéljük meg” – tanulhattuk Balassi kapcsán. Szerintem József Attila műveiben minden egyes életmozzanat és hangulati állapot

fellelhető. Őt az élete alapján is vizsgálunk kell, s eközben rá kell döbbernünk, a kegyetlen sors talán valamelyest magyarázatot ad rossz döntéseire. Fel kell ismerünk, hogy az Isten áldotta tehetségű költőben egy lelkileg teljesen megtört ember lakozik, aki zseni létére félt a megőrüléstől. Élete és költészete is kísérletek sorozata. Mindenekelőtt a tradícióhiány okozta bizonytalanság magyarázza gyakori váltásait és visszakanyarodásait. Édesanyját nagyon szerette, de sokszor nem tudta szeretni, mert elhagyta őt. Árvaságra jutott és hiába volt többször is szerelmes, valami mindig hiányzott a boldogságához. Soha nem élhetett teljesen megelégedetten.

Tóth Viktor
18 éves (Kisfüzes)

Nehéz bármi olyat írni a 20. század legnagyobb magyar költőjéről, amit még nem írtak volna meg a szakavatott kritikusok, elemzők. Mégis megpróbálkozom vele, ugyanis az egyik legkedvesebb költőmről van szó, akivel az idei év folyamán nagyon szoros kapcsolatba kerültem.

Általános információként szeretném megemlíteni, hogy a szlovákiai középiskolákban József Attilát a harmadik évfolyamon tanítják, így elsősorban tananyagként ismerkedhettem meg vele.

Ennél azonban sokkal többet jelentett számomra az a játszva történő tanulás, amit a gimnázium mellett működő Apropó diákszínpad szereplőjeként élhettem át. Tudniillik a csoport ebben az évben, megemlékezve József Attila születésének 100. évfordulójáról, a költő legismertebb s legszebb műveiből készített verses-dalos színpadi összeállítást. Az irodalmi műsorunk címe „...a semmi ágán...” lett. Itt a kérdés, miért?

Tisztában vagyunk vele, hogy Szlovákia nem tartozik Európa ama államai közé, ahol kiemelkedően magas az életszínvonal. Nos, mi ennek a „csodás” országnak is az egyik legszegényebb régiójában élünk. Tudjuk mi az a pénztelenség, naponta találkozunk a nyomorral. S a nyomor fontos motívum volt József Attila költészetében.

A költő mélyebb, pontosabb megismerésének céljából jómagam is elolvastam elemzéseket, de véleményem szerint senki nem tudta pontosan leírni, megfogalmazni, amiket József Attila műveiben szeretett volna átadni az értő olvasóknak. József Attilát nem kell elemezni, értelmezni, csak egyszerűen olvasni, szavalni, dalolni.

Így dalolva talán azok az emberek is megszerethetik Attilát, akik csupán olvasással nem tudták élvezni a művek zsenialitását. Hiszen az emberek nem biztos, hogy el tudják képzelni a szerző valódi gondolatait, s lehet, hogy a gitár, az énekhang töltete, a kórus, a dob, a kánon érzelmesebbé teszi az emberek számára a „csupán” verset.

József Attilát lehet tanulmányozni, elméleteket írni betegségéről, feltételezésekkel, találgatásokkal csúfítani az emlékét, de az lenne a legjobb, ha csak egyszerűen olvasnánk és szeretnénk költészetét.

Tóth Lóránt
18 éves (Ragyolc)

„Csak ami nincs, annak van bokra,
csak ami lesz, az a virág,
ami van, széthull darabokra.”

Múlt, jövő és jelen égisz égisz fává fonódnak össze a versben. A költő egyszerre műveli a három időt. Egyszerre tanít meg a hiány elviselésére és a reményre egy a minimálisra szűkített léttérben. Az élet semmi és lehet minden. Meg kell tanulnunk megélni az ürességben a teljességet, valahogy úgy, ahogyan azt József Attila tette: a tapasztalat, szétbomlott egyéniségünk üvegszilánkaiból virágmozaikot kirakni.

„...úgy lapultam a fa tövéhez,
mint egy darab csönd...”

A csönd azonban már nem üresség; nyugalom lakik benne, dús és eleven rózsa. A csöndben szemlélődő félretolja a világ tárgyait, a káprázatok, amelyek elvonják figyelmét a lényegről. A csönd a meditáció alapfeltétele. Így olvadunk egybe a világegyetemmel, az életet jelentő fával. Egy „darab csöndnek” lenni már egészen más: mintha kirakódarabkái lennénk, melyek értelmüket a mindenség összefüggéseiben nyerik el, ám önmagukban is van jelentésük, jelentőségük, jelenük. Énünk háttérbe szorul, ám nem tűnik el teljesen. Különösen jellemző ez József Attilára és nemzedékére, akik úgy szakítottak a Nyugat hirdette eszmékkal, hogy közben mindazt, ami hagyomány, megőrizték. Tárgyiasságuk viszont már nem az, mely korábban a magyar irodalomban meghonosodott: lapulva szemlél s menekül az elme...

„Rab vagy, amíg a szíved lázad...”

Kozmikus rabság a József Attiláé: a mindenhová kiterjedő, mindent elöntő elmét börtönzik be a magunk alkotta benső törvények. Egy évvel az *Eszmélet* után így ír: „Eszméink között / rabon ugrálunk, mint az üldözött / majom, ki tépi ketrecének rácsát”. Már nyilvánvalóvá válik, hogy gátunk önnön személyünk. Szabályok ezek, melyeket elhatározásszerűen viselünk, melyek komoran és konokul csörömpölnek rajtunk. A szabály fogság mindaddig, amíg belénk nem ivódik, lágyan és finoman tudatunkat simogatva. Úgy is mondhatnánk mindaddig, amíg rabságunkat föl nem cseréljük valamiféle groteszk boldogság „göndör mosolygása”-val. A József Attila felkínálta recept tehát a rezignációé.

[...]

„...nem tudok mást, mint szeretni...”

A József Attila-i szeretettudás, bölcsesség mindenkire kiárad, mint a tűz fénye, melege. Ránk, akik közel merészkedünk hozzá – mert bizony bátorságra, elhatározásra van szükségünk a versekben leledző igazság megismeréséhez – esik a legtöbb a fényéből, melegéből. Hamvas Béla ezt írja a bölcsességről és a tudásról: „A bölcsesség kezdete a csodálkozás. A béke és a hétköznapi ethosza, a magatartás stabilitása, létjelenlét, melynek nem története van, hanem léte. (...) A tudásból mindenki üdvfokához mérten részesülhet; senki sem tudhat többet, mint amennyire megvalósult.”

József Attila lírájában valamiféle benső, a lélek mélyéről jövő tudás mutatkozik meg, s ezt ébreszti fel bennünk is. A bölcsesség felébresztése pedig maga a beavatás.

„Az meglett ember, ...
ki tudja, hogy az életet
halálra ráadásul kapja...”

József Attilát olvasván mindannyian beavatódunk. A mélységeket, létünk torz, néhol abszurd, néhol groteszk arcát ismerhetjük meg, de egy géniusz szellemének mindent művészi széppé mosó ragyogásában. Olyan ez, mintha a barlangba napfénynél kukucskálnánk be, így próbálva meg felfedni a szent titkot. Többé nem állnak előttünk az eszmék árnyai, csupán az igazság s a beavatási szentély, ez a kőanyaméh, a vers. Keserűségről, világfájdalomról tanúskodnak ezek, mégis felszillan bennük némi remény, némi erő. Nem biztos, hogy az az élet, amit mindig is szerettünk volna, de azért mégiscsak ajándék. Minden erőnkkel törekednünk kell arra, hogy megértsük, hogy titkait magunkévá tegyük. S ha már tudjuk, hogy az életet kedvezményként mellékeltek a halálhoz, már meglett emberek vagyunk.

Szároz Anna Andrea
18 éves (Sepsiszentgyörgy)

Első „találkozásom” József Attila verseivel gyermekkoromra tehető, amikor apukám verseket olvasott föl. Előkerült a *Betlehemi királyok* az *Altató* vagy a *Kedves Jócó*. Még arra is emlékszem, hogy apukám sokszor szinte előadva olvasta ezeket a műveket. Ilyenkor mindig sorról-sorra elképzeltem a történéseket. Így mindig nagyon élvezetesek voltak a felolvasások.

Később, mikor bekerültem az általános iskolába, még több versével ismerkedhettem meg. Sőt, az alsós könyvek színes képekkel ábrázolták a mamát, ahogy „nyikorgó kosárral ölében, / ment a padlásra, ment serényen”.

Felsőben aztán már elmaradtak a képek, helyükre léptek a nyers tények. Hogy mikor született, hol és milyen körülmények közt élt Attila. Verseit elemeztük és fogalmazásként kellett mindezt beadni...

Ezt követően számomra József Attila feledésbe merült. Persze néhanapján előkerültek a már jól ismert versei, de nem nagyon gyarapodtak újakkal. Amikor idézeteiket keresgéltem, kezem ügyébe akadt a József Attila kötet, így bukkantam rá egyik kedvencemre. *Amit szivedbe rejtesz* – ez volt a címe. Főleg az első és az utolsó versszak fogott meg. „Amit szivedbe rejtesz, / szemednek tárd ki azt; / amit szemeddel sejtessz, / sziveddel várd ki azt. [...] Amit szemeddel sejtessz, / kezeddel fogd meg azt. / Akit szivedbe rejtesz, / öld, vagy csókold meg azt!” Ezekben a sorokban én nem csak kedves rímeket találtam, hanem bölcséletet is. Egyaránt megtaláltam benne a nemes egyszerűséget és a titokzatosságot... Valahogy természetesnek tűnnek ezek a „tanácsok”, mégis hallani, érteni, megtanulni akarja az ember. Számomra sokáig ez a pár vers, ez pár sor jelentette József Attilát.

Szalai Dóra
18 éves (Salgótarján)

József Attila költészetével először kisiskolás koromban találkoztam, a tananyagban szereplő néhány gyermekverse révén. Ugyanekkor egy balatoni nyaralásunk során szüleimmel ellátogattunk a Balatonszárszón álló József Attila-emlékműhöz is. Akkor tudtam meg, hogy a költő élete itt, ebben a Balaton parti szép községben ért véget – és hogy az emlékmű azért vonat, mert József Attila vonat alá vetette magát.

Az általános iskola felső tagozatán aztán sokkal aprólékosabban foglalkoztunk József Attilával, megismertük életútját, elemeztük verseit.

2005-ben, a költő századik születésnapjának évében számos alkalom adódott arra, hogy József Attiláról olvasson, halljon az ember. Városunkban nagyszabású centenáriumi ünnepséget szerveztek április 11-én, a költő születésnapján, amely a magyar ember számára egyben a Költészet Napja is. Az ünnepi délután során számos József Attila-vers hangzott el előadóművészek, s – megzenésített formában – zenészek tolmácsolásában. A gálaest szónoka Jókai Anna író volt, aki igencsak emberi módon beszélt a költőről. Elmondta: József Attila nem volt sem proletár költő, sem idegbeteg, sem életidegen. Csupán rengeteg hiányérzete volt, védelemre, szeretetre vágyott, s ennek hiányát verseivel „töltötte ki”.

Ezidáig arról írtam, mikor, hogyan találkoztam József Attilával, verseivel mások által – a tanárok, egy közismert író, az előadóművészek tolmácsolásában. Most személyesebb élményemről, s József Attila számomra való üzenetéről szólok.

Annak ellenére, hogy érzelmileg viszonylag szélsőséges személy vagyok, nem állíthatom, hogy a líra, a lírikus műfajok, vagy a poétika behálózták volna az életemet. Mindig az epikus művek felé kacsingattam, szerettem, ha egy-egy olvasmány van története.

A versek első alkalommal Ady Endre által furakodtak be az életembe, még alapsiskolás koromban. Érdeklődve olvastam verseit, és megpróbáltam értelmezni őket.

József Attila versei felé akkor kezdtem el tekintgetni, amikor azt a feladatot kaptam, hogy szavaljam el a *Kései sirató* című versét Anyák napján a templomban. Sokat szenvedtem, ugyanis az egyik kritérium az volt, hogy csempésszek szeretetet a sorokba. Ám számomra a vers egy dühös ember vallomása volt, aki haragszik az őt cserbenhagyó édesanyjára. Sokat tépelődtem, végül egy helyi színművész, Dráfi Mátyás segített ki. Valahányszor elolvastam a verset, elgondolkodtam, de sosem mentem túl mélyre. Aztán Anyák napján, a szavalat közben értettem meg a vers mondanivalóját. Végignéztem a sok idős édesanyán és kis híján könnyek szöktek a szemembe.

Ez a vers óriási érzelmi élmény volt az életemben. Azóta, ha elolvasok egy-egy József Attila-verset, mindig fel tudom benne fedezni azt az érzelmi töltetet, a szenvedést, az örömet, amit a költő belecsempészett.

Úgy gondolom, a költő egész életét, tragikus sorsát áthatotta a szeretet utáni vágyakozás. Édesapja korai eltűnése az életéből, édesanyja halála, a nehéz anyagi körülmények – mindez megpecsételte az érzékeny lelkű gyermek és fiatalember sorsát. Sem lázadásai, sem továbbállásai, sem szerelmei nem orvosolták sebzett lelkét, nem oltották az elismerés utáni vágyát, s nem segítették abban, hogy búskomorságát, depresszióját, halálhoz való fordulását leküzdje, amely – mint a *Curriculum vitae*-ban írja – már kamaszkorában foglalkoztatta, hiszen több alkalommal kísérelt meg öngyilkosságot.

Úgy gondolom, József Attila költészete arra sarkallja az olvasót – de lehet, hogy csak engem –, hogy elgondolkodjon magán. Mintha a költő megpróbálna énünk legbelső rétegeire hatni, hogy aztán rádöbbenjen, kik is vagyunk valójában.

Versei rendkívül pozitívan hatnak rám. Mindegyikben meg tudom találni azt, ami rám jellemző, ami én vagyok. S ilyenkor mindig ráébredek arra, hogy saját kétségeimmel, félelmeimmel, vágyaimmal nem vagyok egyedül, mások is ugyanúgy szoronganak, tépelődnek, örülnek, álmodoznak, mint én. Azt hiszem, nem csak én vagyok ezzel így. Szerintem sokan találnak József Attila költészetében valamit, ami például szolgálhat nekik, ami segít abban, hogy megismerjék önmagukat.

Néha úgy érzem, egy dologban hasonlítok a költőre. Nem szeretek a „csordával” menni, hagyni magam sodorni az árral. Valahogy mindig más voltam, mint a többiek. Talán ennek köszönhető, hogy a sors egy olyan közösségbe vezérelt, amely a magamfajta fiatalnál nem megszokott. Tagja lettem városunk református gyülekezetének, hiszek Istenben – s ezáltal sokan furcsa egyénnek tartanak.

*Hupka Adrián
17 éves (Komárom)*

Az emberiségnek ősidők óta igénye és szüksége van a költészetre.

A költőket szinte igehirdetőként tartjuk számon, hiszen az adott társadalom problémáit a vállukra emelik, s hordozzák, szónokként kiáltják verseiken keresztül a tömegeknek a megoldást, a harcot, a forradalmat.

Soraikon keresztül bátorítanak, eszmét hirdetnek, vigasztalnak. Költészet nélkül sivárabb lenne az emberi élet. Hiszen a dolgok puszta közlése – az amúgy is megfáradt, elkeseredett, magányos emberi szívnek – nem válna hasznára.

Ahhoz, hogy egy költő alkotását egészen meg tudjuk érteni, ismernünk kell a szerző életét, sorsát, érzésvilágát. A magyar költők verseit sokkal nagyobb átéléssel tudom követni, hiszen a közös nyelv valamiféle szoros kapcsolatot képez közöttünk.

Egészen kicsi korom óta a költészet szerelmese vagyok. A rímek csodálatos csengése, a mesterien megválogatott kifejezésformák, az élmény- vagy érzésbeszámoló különös módja mindig magával tudott ragadni. A magyar költészet talán azért ennyire csodálatosan sokszínű és gazdag, mert tömördek módon tudjuk kifejezni gondolatainkat.

A száz éve született József Attila versei azonban ma is időszerűek, aktuálisak. Költészetének jellemző vonása, hogy egy szabadságáért kiáltó közösség nevében szól a kifejezés minden hiteles, egyéni eszközöket felhasználó szigorú egyszerűségével. E jellemző vonások mindinkább elmélyülnek, keményebbé és fájdalmasabbá válnak.

[...]

Harcát, s hitét még végtelen magányában sem adja fel. A mai kornak is megvannak a megvívatlan csatái, küzdelmei. Sőt, mindennapjaink kilátástalanságait is csak ilyen erős harccal és hittel tudnánk legyőzni.

A társadalomban, az ember életében uralkodó rendezetlenséget, s harmóniahiányt szeretné harcával megváltoztatni. Nekünk is ez lenne a feladatunk! Hiszen sohase volt nagyobb káosz és elidegenedés a világban, mint napjainkban. Szét kellene törnünk a magány, a bezárkózottság burkait, s a remény, a hit erejével rendet kellene teremtenünk a világban...

A természet erejét, s a csönd varázsát kellene nekünk is megcsodálnunk, éppen úgy, ahogyan ezt ő tette.

Talán legnagyobb üzenete számunkra az, hogy nem az elmúlást kell siratnunk, nem szabad sorsunkon keseregnünk, hanem a munkát, a fölszabadulást, magát az emberi alkotást, a „láthatatlant” kell megmentenünk.

Családi barátként szeretem. Kiskorom óta rendszeresen meglátogat bennünket. Ilyenkor költészetének minden rímét megcsodálom. Alig értem fel a könyvespolcunk felső fokáig, máris a bajuszos, kissé komor arcú költő bácsit olvastattam fel szüleimmel. Összeszorult a szívem, amikor a szegény sorsú kisfiú vágykiáltásait hallgattam, amint pár szem cukorért, és új ruháért könyörög a nagybetűs élethez.

Amikor életem első libacombját ettem, szerettem volna odatenni egy jókora falatot az ő tányérjára is.

Naponta „harminchat fokos lázban égek” – azzal a különbséggel, hogy engem a mamám szeretetével ápol. Én is meg szoktam csodálni a fényesen suhogó ruhákat, amikor anyu tereget...

A betlehemi jászol előtt épp úgy érzékenyülök karácsonykor, mint ő a *Betlehemi királyokban*.

Most teszem első önálló lépéseimet az igazi, nagybetűs élet felé, de azt már biztosan tudom, hogy tiszta szívvel fogok oda betörni...

A lelkemre azonban vigyáznom kell nagyon, hogy „tisztá legyen majd az ünnepekre”. Ezt szüleimtől is, és tőle is ezerszer hallottam útravalóként.

A vonatokat nem szeretem, sem a síneket...

Hiába vitte el tőlünk egy mozdony, ő mégis örökké köztünk fog élni!

Csizmadia Zsolt
17 éves (Bácskertes)

József Attila. Ez a név fogalommá vált a magyar irodalomban. Zúrós élete, kemény versei és tragikus halála mind-mind olyan tényezők, amelyek hozzájárultak népszerűségének növekedéséhez a fiatalabb költők körében. Nehezen kezdődött az élete. Keservesen folytatódott. Mint érzékeny embert, a kudarcok százszoros erővel érték. A dicséretet elfogadta, de több szeretetre lett volna szüksége. Ideiglenesen talán sok helyen megtalálta, csak hogy tartós kapcsolatot sosem teremtett emberi lényel. Sokak szerint örült volt. Sokak szerint zseni. Szerintem mindkettő.

Lehet, hogy sokan vitatkoznának velem, de szerintem elsősorban zseni volt, mert életműve gyönyörű verseket tartalmaz. Örült volt, mert eldobta magától az életét. Eldobta tehetségét. Megfosztotta a jövő nemzedékeit sok katartikus élménytől. Ha létezik Isten, ha van sors, amit be kell töltenünk, az ő halálát hibának, sőt véteknek tartom. A média, a pénzéhes emberek mind csámcsogtak és még mindig csámcsognak halálának körülményein. Szerintem egy dolgot mindenképp megállapíthatunk: Nem ő volt az első, nem ő volt az utolsó. De ő volt. És kár érte.

Ha megtekintjük József Attila költészetét, beleolvassuk életrajzába, rájöhetünk, hogy nem üzeni akart nekünk. Tehetséges volt, élt, túrt, szeretett és írt. Senki sem ismerte el kellőképpen. Ezért ő más utat választott. Látom, hogy általában a halál

témája tabu az emberek között. Mindenki komornak és szomorúnak tartja. Talán igazuk van. Szerintem nem. Lehetetlenség, hogy itt élünk a földön néhány évet és utána csak úgy elmúlunk. Vége. Kell lennie folytatásnak. Talán mindegy milyen folytatásnak, csak legyen.

Nem tudom, a költő hogyan gondolkodott a földi életről és a földöntúlról. Lehetséges, hogy minél hamarabb újra akarta kezdeni. Nem, nem az üzenet a fontos. József Attila lényé fontos.

Hihetetlen, hogy egy dráma, egy tragédia, egy jó vers, vagy akármi, ami nem érzelemtől mentes, mekkora ütést tud mérni az ember lelkére, szívére.

Czifra Zsolt
17 éves (Komárom)

Párkányi Raab Péter alkotása, Sopron, 1988